

נתן מרמו על גבי בהונותיו של המצורע כדין אשם מצורע, (2) הרי זו עולה להקטרה לגבי מזבח, וטעון נסכים כאשם מצורע, וצריך המצורע אשם אחר להתירו לאכול בקדשים, שהמצורע מותר בקדשים על ידי הבאת קרבנותיו.

מתניתין:

כל מדות שבמקדש היו נגדשות, כגון מידת העשרון שהיתה במקדש היתה מחזקת עשרון, והיו גודשים אותה ונותנים למנחה יותר מעשרון; חוץ ממידת העשרון של כהן גדול שהיו מודדים בה את חביתי הכהן הגדול — שהיה גודשה בתוכה, כלומר, לא היו צריכים לגודשה, שהיא עצמה היתה מחזקת עשרון עם גודשו. (3)

כלי שרת מקדשים את מה שבתוכם קדושת הגוף, ומשנתנו מבארת את דין הבריוצין, אם

רבי יוחנן, הוא משום דחרא מינייהו נקט [אחד האופנים נקט רבי יוחנן].

רבא אמר לא כן, אלא באמת שלשת אלו אין דינם הראשון עליהם, (17) כי:

בשלמא הנך — כבש הבא עם העומר ותמיד של שחר ובין הערכים — שהרי עולות נינהו,

א-ז ולכך אנו אומרים: אי לא חזו לעולת הובח, קרבו לעולת נדבה ודינם כשאר עולות.

אלא הכא — גבי אשם מצורע — אילאמוקמת ליה במילתיה [אם לא תתן לו את כל דיני אשם מצורע] הרי אשם נדבה מי איכא, ובהכרח עדיין שם תורת אשם מצורע עליו לחייבו בנסכים. (1)

תניא כוותיה דרבי יוחנן:

אשם מצורע ששחטו שלא לשמו, או שלא

ויסוד הספק הוא: אם הוא מדיני הקרבן, או שהוא מדיני טהרת המצורע; ולכאורה יש להוכיח מכאן כמו שהסיק שם שהוא מדיני הקרבן, שאם לא כן הרי נזק דמו של הקרבן בהכשר, אלא שלטהרת המצורע מחוייב הוא בהבאת אשם נוסף, ומהיכי תיתי לומר שישתנה דינו של הקרבן לענין נסכים, עד שהצרך התנא להשמיענו שהוא טעון נסכים.

3. פירש רש"י מכתב יד: שהיה גודשה בתוכה: שכשהיה מחוק היה מחזיק כשאר עשרון גדוש; והיינו, שהיתה המידה גדולה מעשרון, ומחזיקה עשרון עם גודשו, וכן פירש הרע"ב; ולפי שיטתם נמצא שכל המנחות היו יותר מעשרון.

ופירוש לשון המשנה לפירוש זה הוא: כל

17. נתבאר על פי רש"י מכתב יד, שמבואר בדבריו, שרבא לחלוק בדין הוא בא, וכן מבואר ברמב"ם, וכן נראה מדברי התוספות; וראה "שפת אמת" וב"חזון איש" [מנחות לב ל] שציידו לומר, דאין כאן מחלוקת, ראה שם.

1. "שפת אמת" ביאר, כיון דמוכח מקרא ד"מוצא שפתיך" שאם שחטו שלא לשמו נעשה נדבה, כמבואר בתחילת המסכת; ממילא כל שבא בנדבה נעשה נדבה, זולת אשם שאי אפשר להיות נדבה תורת אשם עליו. אך ב"חזון איש" [מנחות לב ל] ביאר את הענין באופן אחר, ראה שם.

2. ראה ב"מקדש דוד" [סימן יב אות ו] שנסתפק: אם מתן הבהונות עבודה היא או לא,

קדשו:

מידת הלח: בירוציהן — מה שנשפך על דופני הכלי מבחוץ, לאחר שנתמלאה המידה (4) — אף הוא קודש.

ואילו **מידת היבש: בירוציהן חול**, וכפי שיתבאר הטעם בגמרא.

רבי עקיבא אומר:

מידת הלח היא עצמה קודש, ולפיכך אף בירוציהן קודש.

מדת היבש היא עצמה חול, לפיכך בירוציהן חול, ויתבאר יותר בגמרא.

רבי יוסי אומר:

לא משום זה יש חילוק ביניהם, אלא משום שהלח נעקר מן הכלי ונתקדש שם, ואחר כך יצא לחוץ, והיבש אינו נעקר מתוך הכלי ולא נתקדש, ויתבאר יותר בגמרא.

גמרא:

שנינו במשנה: כל מדות שבמקדש היו נגדשות, חוץ משל כהן גדול שהיה גודשה בתוכה:

והנה לעיל דף פז נחלקו רבי מאיר וחכמים: לדעת רבי מאיר: שתי מדות של עשרון היו

המתבקשת — כבר היו בתוכה, [ולשון "גודשה בתוכה" משמע יותר כפירוש רש"י מכתב יד]. ולפי זה גם מה ששינינו לעיל פז א ששני עשרונות היו אחד גדוש ואחד מחוק, שפירש שם בפירוש המיוחס לרש"י: אחד גדוש: שלא היה בו עשרון אלא אם כן גודשו; ואחד מחוק: שהמחוק היה גדול כל כך שכשהיה מחוק היה בו עשרון, היינו לשיטתו כאן, אבל לרש"י והרע"ב מתפרש שם כפירושם כאן.

4. **כן פירש בפירוש המיוחס לרש"י, וכן מתבאר גם מדברי הרמב"ם מעשה הקרבנות ב ט, ראה שם.**

אך רש"י מכתב יד והרע"ב מפרשים, שהבירוצים הם גודש של הכלי, כי גם במידת הלח יש גודש, וכן נראה גם מדברי רבינו גרשום לעיל פח א שכתב: הקצף שעל גבי המידה כשהיא מלאה יין.

אלא שהרש"ש תמה על פירוש זה, וכפי שיתבאר בהערות בגמרא; ועל כן מתבאר הסוגיא כאן על פי הפירוש הראשון.

המידות שבמקדש "היו נגדשות", כלומר, שאר המידות לא היו מחזיקות אלא כמידתן, והיו מוסיפים עליהם גודש; ואילו המידה שבה היו מודדים לחביתי כהן גדול, לא היו גודשים אותה, ומשום שגודשה של מידה זו כבר הוא בתוכה, ועל פי פירושו נתבאר בפנים.

ובפירוש המיוחס לרש"י כתב: שהיתה גדולה כל כך שכשהיתה נמחקת היה בה עשרון, ומבואר, שלא היה במידת העשרון של חביתי הכהן הגדול אלא עשרון ולא עשרון עם גודשו כפירוש רש"י מכתב יד; ומשמע, ששאר המידות לא היה בהם אפילו כמידתן, אלא שעם הגודש היו מחזיקות כמידתן.

ופירוש לשון המשנה הוא, כל המידות שבתורה היו נגדשות, כלומר, היו מוסיפים עליהם גודש כדי להגיע למידתם הראויה, ואילו לחביתי כהן גדול לא היו גודשים, משום שמידה זו כשהיא מחוקה כבר מחזיקת היא עשרון, ואין צורך לגודשה כדי להגיע למידה המתבקשת, ולשון "שגודשה בתוכה" מתפרש, שגודשן של המידות האחרות — שהיו נצרכות להשלים למידה

שנינו במשנה: מידת הלח בירוציהן קודש, ומידת היבש בירוציהן חול....:

ומפרשינן: במאי קא מיפלגי שלשת התנאים:

תנא קמא סבר:

מידות הלח נמשחו בשמן המשחה בין מבפנים בין מבחוץ, ונתקדש תוך הכלי וגבו, ולכן מתקדש גם מה שנשפך עליו מבחוץ.

ואילו מידות יבש נמשחו מבפנים, ולא נמשחו מבחוץ, ואינה מקדשת את מה שנוגע בגב הכלי.⁽⁹⁾

ורבי עקיבא סבר:

מידות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ ומקדשת היא את הכל –

במקדש, אחד גדוש, ובמידה זו היו משתמשים לכל המנחות; ועוד היתה שם מידת עשרון ומידת חצי עשרון שהיו מחוקות, ובמידה זו היו משתמשים לחביתי כהן גדול, שהיו באים עשרון מחציתו בבוקר ומחציתו בערב.

לדעת חכמים: לא היו במקדש במידות היבש אלא מידת עשרון וחצי עשרון שהיו שתיהן מחוקות.

ומקשינן: מני היא משנתנו!?

והרי אי רבי מאיר היא, והרי לדבריו חד⁽⁵⁾ בלבד גדוש הוה.⁽⁶⁾

אי רבנן, חדא עשרון הוה ומחוק הוה.⁽⁷⁾

ואם כן כדעת מי היא משנתנו!?

ומשנינן: לעולם רבי מאיר היא משנתנו, ומאי "כל מדות", כל מדידות שהיו מודדים היו נגדשות.⁽⁸⁾

7. לכאורה נראה שכונת הגמרא להקשות: לפי חכמים כל שכן שתיקשי: הרי אפילו אחת גדושה לא היתה שם, שכולן מחוקות היו, אלא שלשון "חדא הוה" לא מתבאר היטב.

8. כלומר, אין המשנה עוסקת בכמה כלי מידות, כי באמת רק מידה אחת היתה שהיתה נגדשת, אלא באה המשנה לומר, שכל מדידות שהיו מודדים למנחות היו באותו עשרון, שהיה מחזיק עשרון בלבד והיו גודשים אותו, מלבד חביתי כהן גדול שלא היו מודדים באותו עשרון אלא במידה אחרת שהיתה מחזקת גם את הגודש והיו מוחקים אותה.

9. א. נתבאר על פי הפירוש המיוחס לרש"י והרמב"ם, המפרשים שבירוצין הוא מה שנשפך

5. נכתב על פי הגירסא בספרים שלפנינו, וכן נראה מרש"י בכתב יד; וב"שיטה מקובצת" הגיה באופן אחר.

6. לכאורה נראה שקושיית הגמרא היא: הרי המידות ששייך בהן גודש הן מידות היבש, [אך ראה ברש"ש על המשנה], ולפי רבי מאיר הלא היו במקדש שלש מידות של יבש, שתי עשרונות שהאחד גדוש והאחד מחוק, ועוד מידת חצי עשרון שהיתה אף היא מחוקה, כמבואר כל זה בסוגיא לעיל דף פז; והשתא תיקשי: אי רבי מאיר האיך שנינו כל מידות שבמקדש היו נגדשות, והרי רק מידה אחת היתה נגדשת, ואין שייך לומר "כל מידות"; אלא שלשון רש"י מכתב יד בכל זה לא נתבאר לנו.

ונוגע בגב הכלי.

אך כבר נתבאר בהערה במשנה, שרש"י ועוד ראשונים מפרשים, שבירוצין הוא גודש; ופירש כאן רש"י מכתב יד, ש"מבחוץ" הוא שפת הכלי שהוא לא נתקדש ואינו מקדש; אלא שלא נתבאר בדבריו, למה הגודש שכנגד תוך הכלי תלוי במשיחת שפת הכלי.

והרש"ש תמה על פירוש זה בבירוצין: הרי מבואר במשנה שהמידות היו נגדשות, ולשיטת רש"י ועוד ראשונים שהבירוצין הוא הגודש, אם כן כמה נתקדש הגודש; וראה גם ב"קרן אורה" לעיל פ"א סוף ד"ה גמרא אביי, שתמה גם הוא על פירוש זה בבירוצין, כעין קושיא זו, וראה לשונו שם; וראה מה שיתבאר בזה בהערות בהמשך הענין.

ולכאורה היה מקום לומר, שאכן הגודש לא נתקדש על ידי הכלי; הלוא תראה שלדעת רבי עקיבא אין מידת היבש קדושה כלל, וקדושת המנחה היא בקדושת פה וכפי שיתבאר, ואם כן יש לומר אף לדעת תנא קמא שהגודש אינו מתקדש על ידי הכלי; אך הנה לעיל דף ח נחלקו אמוראים אם מנחה קדושה בלי שמן, ומקשינן התם: ולרבי חנינא — שאין מנחה קדושה בלי שמן — עשרון למה נמשח [בשמן המשחה, כדי לקדש את הנתון בתוכו, רש"י], ומפרשינן שאכן לשיטתו לא נמשחה המידה אלא למנחת חוטא, הרי מבואר שהמשיחה נעשתה כדי לקדש את מה שבתוכה, ולשיטת רש"י, מה טעם שימשחו כדי לקדש את המנחה ולא את גודשה שהיא מכלל המנחה; ולפי שיטת הסוברים שהגודש הוא מכלל העשרון, ודאי תיקשי: למה נמשחה לקדש חלק מהעשרון, אלא שרש"י עצמו אינו מפרש כן, כמבואר כל זה לעיל.

ב. במשיחת מידות היבש והלח נחלקו רבי יונתן ורבי יאשיה לעיל נ"ז ב, ושם מתבאר מקור לזה מן הכתובים; אלא, שרבי עקיבא היא שיטה שלישית, כי דעת רבי יאשיה שם היא כתנא קמא

כאן, ודעת רבי יונתן שם היא, שמידות הלח נמשחו מבפנים ולא מבחוץ, ומידת היבש לא נתקדשה כל עיקר, ואילו לרבי עקיבא, מידת היבש אכן לא נמשחה, אך מידות הלח נמשחו בין מבפנים ובין מבחוץ.

ג. כתב הרש"ש: הא דקאמר דפליגי האיך נמשחו, אף על גב דלדורות לא הקדשו במשיחה אלא עבודתן מחנכתן כדאייתא בסנהדרין, היינו משום דמסתמא כמו דנתקדשו בימי משה על ידי המשיחה, כן נתקדשו לדורות על ידי חינוך; וכעין זה ב"זבח תודה".

ד. כתב ב"מקדש דוד" [ב ב ד"ה וגם]: יש ללמוד מכאן, דאפשר לכלים שיהיה להם דין כלי שרת ולא יקדשו את אחרים, שהרי מבואר כאן שאין הצד החיצון מקדש, ואף על גב דכשנמשח הכלי מבפנים כל הכלי נעשה כלי שרת לענין כל הדינים, ומכל מקום לענין לקדש את הקרבנות לא מהני מה שכל הכלי הוא כלי שרת, ואינו מקדש אלא מקום המשיחה, ראה שם.

אך ראה ב"חזון איש" [מנחות כז יא]: יש לעיין, משיחת כלי שרת אי בעינן על פני כולה, ולכאורה משיחת כלי שרת כמשיחת כהן שהיא כמין "כיי", ואם כן יש לעיין: הא דאמרו דנמשחו מבפנים ומבחוץ, למה לא סגי בחד משיחה, ואפשר דמבפנים ומבחוץ חשיבי כשני כלים —

ואפשר עוד, דלעולם די במשיחה במקום אחד, ועל מנת שיקדש מבחוץ קאמר, וראה עוד שם; וראה גם בכתבים המיחסים להגרי"ז לעיל נ"ז ב, שפירש: אין הכוונה שהיתה משיחה בין בפנים ובין בחוץ, אלא הכוונה היא, דנמשח מבפנים כדי לקדש בין מבחוץ ובין מבפנים, דהא לא בעינן משיחה על כל הכלי, אלא הכוונה, דכן היתה משיחתם לקדש מבפנים ומבחוץ.

אידי ואידי, הן מידות היבש והן מידות היבש נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ, ובירוצי הלח אינם מתקדשים על ידי גב הכלי, והכא היינו טעמא שבירוצי הלח מתקדשים משום דלח נעקר ומגוזה דמנא קא אתי נמה שנשפך היה בתוך הכלי וממנו הוא

ואילו מידות יבש לא נמשחו כל עיקר וחול היא, (10) ואינה מקדשת לא בפנים ולא בחוץ. (11)

ורבי יוסי סבר:

דאיצטריך ליה מקדש, בירוצין דלא צריך ליה לא מקדש, לפיכך בירוציהן חול.

וכן כתב גם ברש"י מכתב יד: מיהו מה שמודדין בו קדוש קדושת פה, וגברא למאי דצריך מקדש, ובירוציהן לא מקדיש דלא צריך להו.

אלא, שמדברי רש"י אלו נסתר מה שנתבאר לעיל ליישב את קושיית הרש"ש, שהקשה על פירושו של רש"י בבירוצין: והרי היו המידות נגדשות, וכמה נתקדשו; ולעיל נתבאר, שהיה מקום לומר שאכן לא נתקדשו על ידי הכלי, ובקדושת פה הוא מקדש להם, אך דברי רש"י כאן סותרים ישוב זה, שאם כן היה לו לרש"י לומר, שהכל — מה שבפנים עם הגודש — קדוש בקדושת פה.

ובודאי שיש לתמוה: האיך שייך לומר שאינו צריך את הבירוצין — וכן מפורש גם בהמשך הגמרא שאינו צריך להם — והרי אם אינו צריך להם, למה גודש הוא את הכלי!?

[ואולם לכאורה נראה לפרש את כוונת רש"י, דלעיל פח א מבואר בהדיא ברש"י מכתב יד שבירוצי הלח אינם מתקיימים אלא נשפכין לארץ; ולפי זה נראה, שבירוצי היבש וגודש היבש שני ענינים הם, שהגודש הוא מה שמתקיים על גבי הכלי, והבירוצים הוא מה שניתוסף לרגע קט על הגודש המתקיים, אבל אין לו קיום שם ומיד נשפך לארץ, וכבירוצי הלח; ולפי זה הגודש המתקיים קדוש בלי ספק, והנידון כאן הוא רק על הגודש שאינו מתקיים; וטעם החילוק בזה הוא על פי מה שכתבו

10. על פי לשון רש"י מכתב יד [וכן בפירוש המיוחס לרן]: לא נמשחו כל עיקר, כדקתני ומידת היבש חול; ופשטות הכוונה שאינם כלי שרת כלל.

והנה בהערה לעיל נתבאר בשם ה"מקדש דוד" שלתנא קמא מידת היבש קדושה מבפנים ומבחוץ, רק שאינה מקדשת כיון שלא נמשחה; ולפי דבריו נמצא, שחילוק יש בין מה שסובר תנא קמא דמידת היבש לא נמשחה מבחוץ, למה שאומר רבי עקיבא שמידת היבש לא נמשחה כל עיקר, כי לפי תנא קמא רק לא נמשחה מבחוץ, אבל קודש היא בין מבפנים ובין מבחוץ, ואילו לדעת רבי עקיבא לא נמשחה ולא נתקדשה המידה כלל.

אך ראה שם בהמשך דבריו בד"ה ולפי"ז נראה, שכתב: ולפי זה נראה, במידות של יבש למאן דאמר דלא נמשחו, כיון דעל כל פנים היו המידות משל קודש ולא היה מודד בשל הדיוט, דהא בריש פירקין נפקא לן מקרא דשתי מידות של יבש היו צריכות להיות במקדש, וליכא פלוגתא בזה, אין עושין אותן של עץ וטעוניהן גניזה כשאר כלי שרת; ולפי שיטתו נאמר, שכוונת המשנה והראשונים שהיתה של חול, לאו דוקא, אלא שהיתה חול לענין זה שלא היו מקדשים את אחרים כשאר כלי שרת כיון שלא נמשחו.

11. א. כתב בפירוש המיוחס לרש"י: לא נמשחה כל עיקר, וחול היא, לפיכך מה שבפנים בכלי קדושת פה הוא דמקדש ליה, הילכך מה

רבינא אמר [תירץ]:

לעולם אימא לך: כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת, ומן הדין לא היו הבירוצין מתקדשים, ואף שהיו בתוך הכלי, ומכל מקום מתקדשים מדרבנן, משום גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול, והיות והבירוצין היו בכלי שרת, אין להוציאם לחול.⁽¹²⁾

מותיב רבי זירא ממשנה לקמן ק א, גבי לחם הפנים שדינו לסדר לחם ובזיכי לבונה בשבת, ועומדים על השולחן עד שבת הבאה, ולשבת הבאה מקטירים את הבזיכין, והלחם נותר באכילה על ידי הקטרתם:

“סידר את הלחם בשבת [כדינו], ואת הבזיכין לאחר השבת [לאחר זמנם, שהיה בשבת] והקטיר את הבזיכין בשבת [שלאחריה, כשאר בזיכין] פסול [הלחם] — כלומר, כיון שהבזיכין לא נסדרו בזמנם, אין

[בא] וכבר נתקדשו הבירוצין כשהיו בתוך הכלי שנמשח.

ואילו בירוצי היבש אינו נעקר מתוך הכלי ולא היו בו מעולם, ואף שגולשים הבירוצים על גב הכלי, הרי לא נמשחו המידות מבחוץ.

ומקשינן: וכי נעקר מאי הוי, מה בכך שהבירוצין נעקרו מתוך הכלי, והרי לא נתקדשו בתוכו, כי גברא למאי דצריך הוא דקא מכויין שיתקדש על ידי הכלי, אבל הבירוצין שאינו צריך להם, הרי אינו מכויין שיקדשם הכלי!?

אמר תירץ רב דימי בר שישנא משמיה דרב:

זאת אומרת: כלי שרת מקדשין אף שלא מדעת, ולא איכפת לן שאינו מתכוין לקדשם.

ב. ב”קין אורה” פירש: מה שבפנים לא בקדושת פה נתקדש, אלא דעל כרחך נתקדש אחר כך כשנבלל עם השמן כאחד לקמוץ, דאז ודאי נתקדש קדושת הגוף, ראה עוד שם.

12. א. תמה הרש”ש: מה מכריח את הגמרא לומר, שיש כאן שלש מחלוקות, והרי יש לומר שרבי עקיבא ורבי יוסי נחלקו בטעמו של תנא קמא?! וראה מה שיישב.

ב. הקשו האחרונים: משמע שלא הצרכה הגמרא לכל זה אלא לפי רבי יוסי, אבל לפי תנא קמא ורבי עקיבא שמידת הלח מקדשת את הבירוצין מבחוץ, לא הצרכנו לזה, ולכאורה מה בין זה לזה, כיון שעל ידי הכלי הם מתקדשים?! וב”קין אורה” צידד לומר, שלדעת הסוברים

התוספות לעיל ח ב לפרש מה שעשרון גדוש מתקדש, ואף על גב שבסוגיא לעיל פו ב נראה, דרק שולחן מקדש את גודשו ואילו שאר כלים אינם מקדשים, ופירשו את הטעם: ההוא גדוש לא צריך, אבל גדוש זה שהוא מידתו של כלי מקדש; ואם כן הגודש מתקדש מטעם זה, אבל מה שאינו מידתו של כלי ואינו צריך לו הם הבירוצים, וקידושם תלוי במשיחת הכלי אם נמשח מבחוץ או לא; וראה עוד ב”משנה למלך” המובא בהערה לקמן, שאפילו בירוצי המידות יש מי שסובר שהם קדושים בלא קידוש מחמת דופני הכלי (ואף לא משום נעקר מן הכלי, וכסברת רבי יוסי), ראה שם, וכל שכן שעל הגודש המתקיים יש לומר שלכולי עלמא הוא קדוש, ואין צריך למשיחת הכלי מבחוץ].

בלינה לאחר שיעבור זמן הלחם בשבת שלאחריה.

אבל אם מידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השבת שהיה סידור הלחם לאחר זמנו, והקטיר את הבזיכין בשבת, [פסולה, לא

הם מתירים את הלחם בהקטרתם כשאר לחם שהוא נותר על ידי הקטרתם; ולא עוד, אלא שאפילו אם ירצה להניח לחם זה במקום הלחם שעתיד היה לסדר בשבת זו, אף זה אי אפשר, כי היות ונסדר הלחם על השולחן בזמנו, קידש השולחן את הלחם ליפסל

סוכרים אין כלי שרת מקדשין אלא מדעת; אבל למבואר ברמב"ם שגם לתנא קמא ורבי עקיבא אין זה מדעת, אם כן בהכרח שהם חולקים במציאות וסוכרים שהלח אינו נעקר, שהרי אם היה נעקר היה מתקדש על ידי תוך הכלי כמו שהוא מתקדש על ידי גב הכלי.

ג. הנה לעיל פח א נחלקו תנאים — לפי שיטה אחת בגמרא שם — אם בירוצי מידות הלח נתקדשו, ראה בסוגיא שם; וכתב ה"משנה למלך" [מעשה הקרבנות ב ט]: מחלוקת זו לא דמי לההיא דאמרינן כאן דמידות הלח בירוציהן קודש, דמה שנתקדשו כאן הוא שלא מדעת הנודר, אלא לפי שנגע בדופני הכלי נתקדש, ומשום הכי אמרינן, דאין קדושתו כי אם מתקנת חכמים; אבל למאן דאמר דבירוצין נתקדשו הוא מגזירת הכתוב דרביעית יהיב ליה רחמנא למשה ואמר ליה "שער דקא עייליה ליה בירוצין", וכיון דרחמנא גזר שיהיו הבירוצין קודש, אין להקשות שאין כוונת הנודר על הבירוצין, דמה לנו ולדעתו, מאחר דרחמנא אמר שיהו קודש, ראה שם מה שכתב ליישב בזה; והיינו, שכל התנאים כאן סוכרים כדעת הסוכר שם שבירוצי מידות לא נתקדשו מצד עצמם, ורק משום דופני הכלי או משום שנעקר מן הכלי הוא שדנו כאן לקדש את הבירוצין.

ובפשוטו דבריו מוכרחים, כי בסוגיא שם מבואר בהדיא שהוא דין תורה, ואילו המבואר כאן הוא דין דרבנן, לפי מה שנתבאר מדברי הרמב"ם; אבל ב"חזון איש" חלק על ה"משנה למלך", ראה דבריו בסיומן כו אות ח, וראה גם

שכלי שרת נמשחו גם מבחוץ, היינו כדי לקדש הבירוצין גם כן, כיון דדרך (לא) להיות בירוצין, וזה חשיב לדעת.

וב"שפת אמת" צידד לומר: דלמאן דאמר דנמשחו מבחוץ על כרחך מקדש שלא מדעת, דלעולם אין דעת הבעלים לקדש מה שבחוץ, ועל כרחך היה המשיחה, שמה שיגע בחוץ יתקדש אפילו שלא מדעת; [וצריך ביאור: מכל מקום רב שאמר "זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת", היה יכול לומר את דבריו גם על דברי תנא קמא]; וראה עוד ב"חזון איש" מנחות סימן כו אות ו, שפירש את קושיית הגמרא ותירוציה רק אליבא דרבי יוסי, ראה שם.

אבל מדברי הרמב"ם [מעשה הקרבנות ב ט] מוכח לא כן, [כמבואר ב"קרן אורה" וב"שפת אמת"], שהרי כתב שם הרמב"ם: בירוצי המידות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש, ובירוצי השמן והיין קודש לפי שהוא יורד על גבי הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ; ולמה יתקדשו הבירוצין אף על פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי לבר, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול; הרי מפורש שדברי רבינא נאמרו גם לשיטת תנא קמא; וכן כתבו ה"כסף משנה" וה"משנה למלך" שם.

אך הוקשה ל"קרן אורה": לפי זה נמצא שנחלקו התנאים במציאות אם הלח נעקר או לא, והיינו, דהניחא אם נאמר שלדברי תנא קמא ורבי עקיבא חשיב מדעת — וכסברת ה"קרן אורה" — הרי יש לומר שלכולי עלמא הלח נעקר, אלא שמטעם זה אינו מתקדש מן התורה, כי הם

כלומר, שמא יטעו האנשים לומר, לכך לא נפסל לחם זה בלינה, כי היה על השולחן שהוא כלי שרת, וכל קודש שמפקדין [לשון פקדון] אותו בכלי שרת אינו נפסל בלינה!?

ומשנין: **פנים אחוץ קא רמית**, וכי מקשה אתה מדבר הנעשה בפנים בהיכל, על דבר הנעשה בחוץ בעזרה —

והרי פנים, היינו הלחם שהיה עומד בהיכל — **לאו כולי עלמא ידעי**, אין הכל יודעים שעבר על הלחם ימים רבים, ואין הם דשים בדבר —

חוי, היינו מדידות הנעשות בחוץ בעזרה, **כולי עלמא ידעי**, כולם יכולים לראות שאנו

גרסינן], הרי הלחם אסור באכילה שאין הבזיכין מתירין אותו כיון שהיה הסידור שלא בזמנו, ומכל מקום לא נפסל הלחם —

וכיצד יעשה בלחם, יניחנו לשבת הבאה במקום הלחם שהיה אמור לסדר בשבת זו, ומשום שאפילו הוא על שלחן ימים רבים קודם לשבת אין בכך בלום ליפסל על ידם בלינה, כי לא נתקדש הלחם בימים אלו, כיון שלא נסדר בזמנו. (13)

והשתא תיקשי: **ואמאי ראוי הלחם לשבת הבאה**, והרי התם נמי לימא: **גזירה שמא יאמרו מפקדין בכלי שרת** —

שיוסיף את הברוצין, ואילו בסוגייתנו מבואר שאינו צריך את הברוצין.

והביאור הוא, דבאמת סוגייתנו סוברת ד"ברוצי המידות לא נתקדשו" והיינו שאין הברוצין מכלל המידות, והנידון כאן הוא להתקדש מאליו על ידי דפנות הכלי שנמשחו מדאורייתא או מדרבנן; ומאידך, אף למאן דאמר "ברוצי מידות נתקדשו" עיקר כוונתו לומר שהברוצין הם מכלל עיקר השיעור, ומה שהם מתקדשים באמת אין מוכרח שיהא קידושם על ידי הכלי, ואם אינם יכולים להתקדש על ידי הכלי יקדשו בפה, שכך הוא הדין להוסיף את הברוצין לשיעור עצמו ולקדשו, (וכמו לרבי עקיבא גבי יבש, שמידות יבש לא נתקדשו, וקדושתן בפה); ואם כן לא יכולה היתה הגמרא לומר בדעת רבי עקיבא שהקידוש הוא מחמת שבירוצי המידות נתקדשו, כי אם כן אף ביבש יהיה הדין כן, שאם לא יתקדשו בכלי יתקדשו בפה; ומכל מקום יש עדיין לשאת ולתת בזה מדברי הראשונים, ועוד, **אחרונים**].

13. המשנה נתבארה על פי שיטת רש"י לקמן ק

באות א שם.

ולדעת ה"משנה למלך" נמצא, שיש מקום לפרש את טעמו של רבי עקיבא במידות הלח באופן אחר מכפי שפירשה הגמרא, והיינו משום שבירוצי המידות נתקדשו, ואפילו אם לא נמשחו מבחוץ; והיה ניחא בזה, שאין אנו צריכים לחדש שיטה שלישית במשיחת המידות דלא כרבי יונתן ולא כרבי יאשיה דלעיל נז ב, אלא רבי עקיבא הסובר שמידת היבש לא נתקדשה כרבי יונתן, הרי הוא סובר באמת גם שמידת הלח לא נמשחה מבחוץ, וכאשר היא דעת רבי יונתן שם, ומה שמידות הלח מקדשות את הברוצים הוא מדין תורה ד"ברוצי מידות נתקדשו".

ד. והיה אפשר לבאר בדרך אחרת את החילוק שבין הסוגיא דלעיל לסוגייתנו, דהנה יסוד המחלוקת שם אם נתקדשו או לא, הרי מבואר שם שהוא משום שכך אמר הקב"ה לשער את המידות עם בירוציהן, ולמאן דאמר בירוצי המידות נתקדשו, מכילה מידת הלוג עצמה שתי חצאי לוג עם בירוציהן, ראה שם היטב, ואם כן הרי כך הוא הדין מן התורה

מוציאים את הכירוצים לחול, ויאמרו: מוציאים מכלי שרת לחול, ולכן גזרו שלא לעשות כן.

תנן התם במסכת שקלים:

מותר נסכים, הנשאר מן הנסכים — ומפרש לה ואזיל — ילך לקיץ המזבח, כלומר, יקנו בהם עולות כדי להעלותן על המזבח כשהוא בטל. (14)

ומפרשת הגמרא:

מאי מותר נסכים?

רבי חייא בר יוסף אמר [פירש]:

מותר נסכים הם **בירוצי המידות** שמדרו בהן את הנסכים. (15)

רבי יוחנן אמר [פירש]:

“מותר נסכים” היינו **כאותה ששינינו**:

א. המקבל עליו **לספק סלתות מארבע** סאין לסלע, כלומר, ספק של סולת שקיבל מן הגזבר מעות כדי לספק סולת למנחות כל השנה, והיה מחיר הסולת בשעת קבלת המעות ארבע סאין לסלע —

ובתוך השנה הוקרו הסלתות ועמדו **משלש** סאין בסלע —

א, כפי גירסת ה”שיטה מקובצת” שם; ומדבריו מתבאר בפשוטו, שהשולחן מקדש לחם שנסדר עליו בזמנו ליפסל בלינה כאשר הוא עדיין על השולחן, אלא שלחם זה דוקא אינו נפסל בלינה, כיון שלא נסדר על השולחן בזמנו; וראה מה שהביאו כאן התוספות מסוגיא דזבחים פז א.

14. לשון “ק”ץ” היינו דבלות, כאדם שמביאים לו תאנים לאחר סעודה.

15. א. בפשוטו הכוונה לבירוצי המידות שהיו במקדש, וכן נראה מדברי התוספות שהובאו באות ב, וכן נראה מדברי הרמב”ם; אבל רש”י בכתובות קו א ד”ה מותר נסכים, פירש: שהמספקין סלתות שקבלו מעות הקדש לספק סלתות כל ימות השנה מודיין להקדש במדה מבורצת טפופה ולא מחוקה, והמקריבין מוחק המדה והם מותר נסכים, ומוכרים אותן.

ב. הקשו התוספות לעיל פח א ד”ה בירוצי מידות: למאן דאמר [בירוצי מידות] לא נתקדשו, ניחא הא דמותר נסכים לקיץ המזבח, דיש להם פדיון ולוקחין ממותר נסכים כבשים לעולה,

ומקיצין אותו; אבל למאן דאמר [בירוצי מידות] נתקדשו, קשיא, הא אין להם פדיון!?

ותירצו: מיירי בנסכי ציבור, ולב בית דין מתנה עליהם [שלא יקדשו], כדמפרש בירושלמי דשקלים; [ראה כעין זה לעיל עט א במשנה: הנסכים שקדשו בכלי, ונמצא זבח פסול, אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו, ואם לנו ייפסלו בלינה; ומקשינן בגמרא שם בעמוד ב: אמר מר: אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו, והא אמר רב חסדא: שמן שהפרישו לשום מנחה זה פסול לשום מנחה אחרת] והוא הדין נסכים! אמר רבי ינאי: לב בית דין מתנה עליהם, אם הוצרכו הוצרכו, ואם לאו יהו לזבח אחר; והיינו בנסכי ציבור, כמבואר ברש”י מכתב יד שם; ומיהו העירו האחרונים, שהרמב”ם לא מחלק בזה.

והוסיפו שם התוספות, דאדרבה מוכח שבירוצי מידות נתקדשו, כי הרי מבואר בעמוד ב שמותר נסכים אלו שלנו ייפסלו בלינה, והיינו משום שנתקדשו בכלי, אלא שלענין פסול לינה לא התנו.

ג. ב”משנה למלך” [מעשה הקרבנות ב ט] הוכיח מדברי תוספות אלו כדבריו המובאים

מכל מקום יוסיף ויספק מארבע, כלומר, יספק את כל הסאין שקיבל עליו בהתאם למחיר הישן, ולא יפחות מהם מחמת המחיר החדש.

ואותם סאים נוספים שהוא מספק מעבר למה שקיבל עליו בשעת היוקר, והם אינם נצרכים לנסכי הציבור, הן הן "מותר נסכים" שהולכים לקיץ המזבח.⁽¹⁾

ב-ב. המקבל עליו לספק להקדש סלתות משלש סאין לסלע, והוזלו הסלתות ועמדו מארבע סאין בסלע, אף זה יספק מארבע [לפי מחיר ארבע סאין לסלע], והיינו, שיוסיף על הסאים שקיבל עליו עד כנגד המעות שקיבל.

תניא כוותיה דרבי חייא בר יוסף, ותניא נמי כוותיה דרבי יוחנן:

תניא כוותיה דרבי חייא בר יוסף: בירוצי מידות הללו של הנסכים מה היו עושין בהן, אם יש זבח אחר — להקריב באותו יום — יקרבו עמו, ואם לנו, יפסלו בלינה — (2)

שיר הקדש לעולם על העליונה —

ואם לאו, מקיצינ בהן את המזבח.

ד. לכאורה היה נראה מדברי התוספות, שלא כמו שנתבאר בהערה 8 אות ד, דלמאן דאמר "בירוצי המידות נתקדשו", היינו שהם חלק מהמידה; כי אם כן היה נראה שלא אמרו "מותר נסכים לקיץ המזבח" אלא דוקא למאן דאמר "בירוצי מידות לא נתקדשו", ולכן הולכים הם לקיץ המזבח, אבל למאן דאמר בירוצי מידות נתקדשו, כיון שהם חלק מהמידה למה ילכו לקיץ המזבח, והרי צריך להביא אותם לנסכים. אך ראה ב"חזון איש" מנחות סימן כד אות יא, אריכות גדולה בביאור כל הענין. ה. יש לדקדק למה נקט "מותר נסכים" ולא מותר מנחות, ויכול אף שאר מנחות ושמנס.

בהערה 8 אות ג משמו, ומשום שאם לא כן וקידוש בירוצי המידות הוא משום שנמשחו מבחוץ ומדרכנו וכמו שכתב הרמב"ם, אם כן יש לומר שהם אמרו שיהיה להם פדיון, ראה שם באריכות יותר; אלא ודאי ד"בירוצי מידות נתקדשו" הוא מדין תורה.

עוד העיר שם: האיך עלה על דעתם לפרש דין זה למאן דאמר בירוצי מידות לא נתקדשו], והרי לשיטתו הוי חולין גמורים; וביאר דבריהם, דמכל מקום אף אם לא נתקדשו, מכל מקום הם קדושים מצד דמידות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, אלא שמטעם זה אינו אלא מדרכנו, ומועיל פדיון; ומיהו מדברי רש"י בכתובות קו א שהובאו באות א נסתרו דבריו לכאורה, שהרי מבואר לשיטתו דמותר נסכים לקיץ המזבח אפילו לפני שקדשו בכלי שרת, והיינו לכאורה משום קדושת דמים שלהם, וכך יש לפרש גם בדברי התוספות, ואפילו אם בירוצי מידות לא נתקדשו כלל; ונפקא מינה בכל זה, אם בירוצי מידות שהולכים לקיץ המזבח הוא דוקא במידות הלח שנתקדשו, או אף במידות היבש שלא נתקדשו כלל לדעת רבי עקיבא.

1. כן נראה בפשיטות, דכשקיבל עליו בשעת הזול ומספק כשעת היוקר, זה אינו בכלל מותר נסכים; אך ראה בפירוש רבינו גרשום, וצריך תלמוד.

2. מבואר מן הברייתא שבירוצי המידות ההולכים לקיץ המזבח קדושים קדושת הגוף, שהרי נפסלים הם בלינה, והיינו משום שקדשו בכלי, וכמו שכתבו התוספות לעיל פח א